

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו שבת פרשת תולדות תשע"ז לפ"ק

בעיר בארא פארק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תקמ"ז

בסעודה שלישית

עם לידת יצחק, ותהיה אז רב שחוק בעולם. והענין הוא, דאיתא בגמרא (שבת קנו.) אמר רב יהודה אמר רב מנין שאין מזל לישראל שנאמר (בראשית טו-ה) ויוצא אותו החוצה, אמר אברהם לפני הקב"ה, רבש"ע בן ביתי יורש אותי, אמר לו לאו כי אם אשר יצא ממעיך. אמר לפניו רבש"ע נסתכלתי באצטגנינות [חכמת המזלות] שלי ואיני ראוי להוליד. אמר לו צא מאצטגנינות שלך שאין מזל ישראל, מאי דעתך דקאי צדק [שהוא מזל שלך] במערב [שהוא מקום מצונן ואינו ראוי להוליד], מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח [שהוא מקום חום], והיינו דכתיב (ישעיה מא-ב) מי העיר ממזרח צדק, יקראהו לרגלו [הקב"ה יקראהו להביאו למזרח בשבילן] ע"כ.

הרי לנו כי שינוי המזל באברהם, לא היה שהוציאו ה' ממזל שלו להעמידו במזל אחר, כי זהו כמו נטילת החיות, וצריכין לבראו מחדש. אך השאירו ה' במזלו, אלא ששינה מקום המזל למזרח כדי שיוכל להוליד, ואחר שנפקד שרה החזירו להמזל למקומו. ולפי זה אלפי אנשים שהיה שורשן במזל צדק ולא היו ראויים להוליד, אבל באותו יום שנפקדה שרה שהמזל היה אז במזרח, גם הם נפקדו, כי עצם המזל נשתנה לטובה. ועל כן שפיר אמרו, כי בפקידת שרה הרבה

ואלה תולדות יצחק בן אברהם. במדרש (ב"ר סג-א) גיל יגיל אבי צדיק ויולד חכם ישמח בו (משלי כג-ד), גילה אחר גילה בזמן שהצדיק נולד ע"כ. ומרן מוהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר, דבלידת יצחק כתיב, ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי (בראשית כא-ו), וברש"י הרבה עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו ביום, הרבה תפלות נענו עמה, ורב שחוק היה בעולם (ב"ר נג-ח) ע"כ. הרי כי בלידת צדיק שער הישועה נפתח גם לאחרים, כמו שהיה בעת אברהם הוליד את יצחק, וזהו גילה אחר גילה עכדה"ק.

והנה הכתוב אומר כל השומע יצחק לי, והוי ליה למימר 'צוחק' לי בלשון הוה, כמו שהתחיל כל 'השומע' בלשון הוה. ונראה דהא הרבה עקרות נפקדו אותו יום, לכאורה הכוונה שנתרפאו שיוכלו לקבל הריון, ואם כן הם עדיין לא היו שמחים בשעת ישועתם, כי זה נתגלה להם רק אחר תשעה ירחי לידה. ועל כן אמרה כל השומע מלידת יצחק, יבוא יום ש'יצחק' לי, כאשר יעברו ימי הריון או יצחקו על הישועה שנפקדו היום בלידת יצחק.

אמנם יש לומר באופן אחר, כי עוד בעת הריון שרה נתעברו אז גם המה, כדי שיהיה לידתם ביחד

קול רנה וישועה באה לי צדיקים

ברגשי גיל ושמחה ומתוך שבח והודי' להשי"ת, הננו מגישים מעומקא דליבא, ברכת מזל טבא וגדיא יאה, קדם עטרת ראשנו

~ כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א ~

לרגל השמחה השרויה במעון קדשו בהולדת הנכד בן לבנו הרה"ג רבי יהושע שליט"א למזל טוב

יהא רעווא שיזכה לשובע שמחות ורב תענוג ונחת דקדושה מכל יו"ח מתוך בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ בב"א.

עקרות נפקדו עמה, דכל אלו שהיה שורשן במזל צדק, גם המה נפקדו לטובה.

*

ירחים (וכמבואר ברש"י שם). ועל כן שפיר אמר לו, ניהא לך דאפכיה לעלמא, לשנות טבע המזל של לבנה, שיש בזה גם חורבן עולם. או שלא אשנה המזל, אלא לשנות את רבי אלעזר לנתק אותו ממזלו והדר אבריייה, ואפשר דמברית בשעתא דמזוני.

*

והתורה מספרת איך שלקח יעקב הבכורה מעשו עבור נזיד עדשים, ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבע לו (כה-לג). והנגינה על זה הוא מונח רביעי. ושוב אחר זה מספרת התורה איך רימה אותו בקבלת הברכות, וכאשר נתוודע זאת לעשו, ויאמר הכי קרא שמו יעקב, ויעקבני זה פעמים, את בכורתי לקח, והנה עתה לקח את ברכתי (כו-לו). ויש להבין למה נתעורר חמשים שנה אחר מכירתו, להזכיר כעת מה שלקח ממנו הבכורה. וגם להבין מה שאמר ויעקבני 'זה' פעמים, דלכאורה נראה כמיותר.

ונראה כי בהבכורה יש כמה מעלות טובות כאשר ישיגנה יעקב, חדא, כי בכור נוטל פי שנים בירושת יצחק שהיה עשיר מופלג. ולעשו לא היה איכפת ליה, וכמו שאמר הנה אנכי הולך למות, ופירש האבן עזרא וברשב"ם שבכל יום ויום הוא מסתכן כאשר יוצא לצוד שמא יהרגוהו החיות, ויתכן שימות קודם אביו ע"ש. שנית, שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקרב להקב"ה (רש"י כה-לא). שלישית, כי ברכות יצחק הם להבכור, וכמבואר ברש"י (כו-לו) ויחרד יצחק חרדה, למה חרד יצחק, אמר שמא עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול, ושנית סדר היחס. התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אביו מה עשה לך, אמר לו את בכורתי לקח, אמר בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין, עכשיו לבכור ברכתני, גם ברוך יהיה ע"כ. רביעית, מבואר בחתם סופר (ק"י) דעיקר קניית הבכורה היה משום המערת המכפלה, בהיות כי ידע שאחרי קבורת יצחק ורבקה, לא ישאר בו מקום זולת לזוג אחת, ויהיה לו להבכור בה פי שנים, והפשוט יצטרך למכור חלקו המעט להבכור שיש לו מרובה ממנו, לכן קנה ממנו הבכורה ע"ש. ואם כן היה לו ליעקב ארבעה מעלות שעבורה רצה לקנות ממנו הבכורה. ולכן אמר לו יעקב, השבעה לי כיום וישבע לו, וימכור את בכורתי ליעקב, וזהו ויאמר יעקב, מונח רביעי, שביקש ממנו שבועה על מכירת הבכורה עם כל הארבעה מעלות שמונחים בהבכורה שמוכר לו.

ובזה יש לבאר מה שסיפרו חז"ל (תענית כה). רבי אלעזר בן פדת דחיקא ליה מילתא טובא [היה דחוק וענין], עבד מלתא [הקיז דם] ולא הוה ליה מידי למטעם, שקל ברא דתומא [בן השום, צלע של שום] ושדייה בפומיה, חלש לביה [נתעלפה] ונים. אזול רבנן לשיוולי ביה, חזיוהו דקא בכי וחייר ונפק צוציתא [ניצוץ] דנורא מאפותיה [ממצחו]. כי אתער אמרו ליה מאי טעמא קבכית וחיית, אמר להו דהוה יתיב עמי הקדוש ברוך הוא ואמרי ליה עד מתי אצטער בהאי עלמא, ואמר לי אלעזר בני ניהא לך דאחריב לעלמא מרישא, אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני. אמרי לקמיה כולי האי ואפשר [בתמיה, כולי האי עבדת, ואכתי הך ספיקא דלמא לא מיתרמינא בשעתא דמזוני], אמרי ליה דחיי נפישא [ימי חיי שחייתי כבר הם רבים ממה שאני עתיד לחיות] או דחינא, אמר לי דחיית [מה שכבר חיית מרובים ממה שאתה עתיד לחיות, והיינו דקא בכי כי אמר שכינה הכי], אמרי לקמיה אם כן לא בעינא [דתיחרביה לעלמא]. אמר לי בהאי אגרא דאמרת לא בעינא יהיבנא לך לעלמא דאתי תליסרי נהרוותא דמשחא אפרסמון דכיינ כפרת ודיגלת דמעגנת בהו וכו' [והאי דחייר משום שלשה עשר נהרוותא לרחוץ בהן, ולטייל בהן מזה לזה] ע"ש. ובמהרש"א נתקשה, דאינו דומה להחריב העולם משום שישתנה שעתו של רבי אלעזר. וכתב דנוסחאות הישנות יותר מדוקדק, ניהא לך דאפכיה לעלמא מרישא וכו', דאיכא לפרושי על עולמו של רבי אלעזר לבראו שנית ע"ש.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת שם) האי מאן דנולד בלבנה, יהא גבר סביל מרעין [כלבנה זו שמתנוונה והולכת], אכיל דלאו דיליה ושתי דלאו דיליה [כלבנה המסגת גבול החמה למשול אף ביום] וכו' ע"ש. ואם כן מי שסובל עניות נולד במזל לבנה, שגם היא מתנוונה והולכת, וכל אורה אינה משלה אלא מקבלת מאחרים, כן הנולד בה אכיל דלאו דיליה. ואם כן אם רוצין לשנות חיותו של רבי אלעזר שלא יהא עניות דוחקתו, צריכין לשנות המזל של לבנה, שלא תקבל אורה מאחרים, ולא תהיה פוחתת והולכת, ושינוי זה תוכל להחריב עלמא, כי צמיחת פירות האדמה תלויין בכח השמש ובהלבנה, וכמו שנאמר (דברים לג-יד) וממגד תבואות שמש וממגד גרש

אמנם גם עשו הרויח דבר אחד במכירה זו, שהרי רוח הקודש אמרה, ורב יעבוד צעיר (כה-כג), שהבכור צריך להשתעבד להצעיר, ואם כן כאשר קנה יעקב הבכורה הרי יצטרך יעקב להשתעבד לעשו. ומבואר בתפארת יהונתן בפרשתנו, דהא דביקש יעקב שימכור לו הבכורה עבור לעיטת העדשים, כי יעקב אמר לעשו, שלפי הנבואה רב יעבוד צעיר, אם כן מהיכי תיתי אני אשרת אותך להכין לך לאכול, אם לא שתמכור את בכורתך, אז אני הרב ואתה הצעיר, ומחוייב אני לשרתך ע"ש. על כל פנים יצא גם עשו בריוח במכירת הבכורה.

אמנם כעת שיעקב לקח הברכות, ונתברך הוה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך (כו-כט), ואם כן לא יצטרך יעקב לעבוד את עשו, אלא הוא יהא הגביר ועשו העבד, אם כן קניית הבכורה ברמיה בא לו, כי לא הסכים עשו על המכירה רק בשביל שעל ידי זה רב יעבוד צעיר, שיהא יעקב יצטרך לשמשו. ועל כן אמר ויעקבני 'זה' פעמים, על ידי ברכה זו נתאניתני גם במכירת הבכורה, שאמר לי אז שעל ידי מכירתו יתקיים ורב יעבוד צעיר, שיעקב יעבדנו לעשו, ועכשיו נתברך הוה גביר לאחיק, ולא עבד לאחיו.

*

עוד יש לומר במה שהקדים עשו לומר 'הכי קרא שמו יעקב', שתלה הדבר בשמו שנקרא יעקב. ויתבאר גם כן מה שנאמר בתחלת הפרשה, ויקרא שמו יעקב (כה-כו), וברש"י ויקרא, הקדוש ברוך הוא, אמר אתם קריתון לבכורכם שם, אף אני אקרא לבני בכורי שם (תנחומא שמות ד) ע"כ. וברש"י (שמות ד-כב) כה אמר ה' בני בכורי ישראל, כאן חתם הקב"ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו (שמו"ר ה-ו) ע"ש. הרי לנו גם כן שקריאת שם יעקב מהקב"ה היא מסיבת שהוא הבכור.

ונראה דהנה יצחק שאל את יעקב, מה זה מהרת למצוא בני, ויאמר כי הקרה ה' אלקיך לפני (כו-כ). ובאמת לא מצינו למעלה שימהר רבקה את יעקב להכנס עם המטעמים, אשר בפשטות היתה צריכה רבקה לזרוז, כדי שיהא פנאי שיאכל אביו סעודתו ויברכנו, קודם שיבוא עשו וימצאנו. ובמדרש (ב"ר סה-יט) רבי יוחנן וריש לקיש, חד מנהון אמר, אם לקרבנך המציא לך הקב"ה, שנאמר (בראשית כב-יג) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל, למאכלך על אחת כמה וכמה. וחד אמר, אם לזווגך המציא לך

דכתיב (שם כד-יב) הקרה נא לפני היום, וכתיב (שם כד-ט) וירא והנה גמלים באים, למאכלך על אחת כמה וכמה ע"כ. ויש להבין למה הזכיר לו קרבנו וזיווגו שהמציא לו ה', הלא כל דבר ודבר מושגח מלמעלה, וכל דרכי האדם מזמין ה', ולא סגי ליה באמרו כי הקרה ה' אלקיך לפני, בלי ראיות על זה.

ויש לומר דאיתא במדרש (ב"ר סה-יט) כיון שאמר יצחק ליעקב גשה נא ואמושך בני, נשפכו מים על שוקיו והיה לבו רפה כשעוה, וזימן לו הקב"ה שני מלאכים אחד מימינו ואחד משמאלו, והיו אוחזין אותו במרפקו כדי שלא יפול ע"כ. ובילקוט (ח"ב תמט) מבואר דזה היה מלאך מיכאל ומלאך גבריאל ע"ש. [ומטו משמיה של הרה"ק מוהרי"ד מבעלזא זי"ע שאמר, דזהו הטעם שהיו נוהגין בבעלזא לומר שלום עליכם בפסח שחל להיות בשבת, אף על פי שבתפוצות ישראל אין נוהגין כן, דכיון דברכות יצחק היה בליל פסח, ואז הכניסו המלאכים את יעקב שיוכל לקבל הברכות, על כן בדין הוא להחזיק להם טובה, ולקבלם באמירת שלום עליכם עכדה"ק].

ויש לומר כי מלאכים הללו היו שכיחים בביתו של יצחק תמיד, והם עזרו להכין המטעמים במהירות. כי לפי פשוטו, הצידה והשחיטה וההדחה ומליחה והבישול וההליכה, עולה לשעות רבות, אבל כאשר המלאכים הכינו זאת, נעשה הכל בשעה חדא, וממילא מיהר להביא הכל לפני יצחק בעוד מועד, עד שתמה יצחק מה זה מהרת למצוא בני. והנה בודאי הרגיש יצחק קדושת המלאכים הללו שבאו יחד עם יעקב, וזהו שהשיב יעקב כי הקרה ה' אלקיך לפני, המלאכים הללו שעומדים לפני, הם הקרה ה' לערוך כל זאת, וממילא אין קושיא מה זה מהרת בני, כי המלאכים הללו שהם לפני הקרה אותם ה' כאן.

והנה המלאכים הללו הזמין ה' ליצחק אצל קרבנו בעקידה, דכתיב שם, ויקרא אליו מלאך ה' (כב-יא), זה מיכאל (פס"ר מא-ו). וכן אצל זיווגו אמר אברהם לאליעזר, הוא ישלח מלאכו לפניך (כד-ו), זהו מיכאל (תוס' השלם בשם רבינו אפרים). ועל כן אמר יעקב לאביו, אם לקרבנך ולזיווגך המציא לך הקב"ה מלאכים אלו, למאכלך, אכילת קרבן פסח, על אחת כמה וכמה.

ובטו"ל בפרדס (על אגרת הטיול חלק הדרוש אות מלאכים) כתב, דיעקב עולה בגמטריא ב' פעמים

בפרדס (על אגרת הטיול חלק הדרוש אות מלאכים) כתב, דיעקב עולה בגמטריא ב' פעמים

ובזה נבוא אל המכוון, שכאשר ראה עשו איך עלה בידו של יעקב למהר להביא המטעמים, עד שהיה פנאי לאביו לאכול סעודתו ולברכו, הבין שאי אפשר בדרך הטבע לסדר כל זה בזמן קצר, וכמו שתמה באמת מה זה מהרת למצוא בני, ועל כרחך שמלאכי מעלה סייעו בזה ליעקב שיוכל לעשות הכל בכל כך מהירות. ועל כן אמר 'הכי קרא שמו יעקב', בשביל זה קראוהו בשם 'יעקב' שעולה ב' פעמים מלאך, לרמוז כי שני המלאכים גבריאל ומיכאל עומדים תמיד לסיועו. ועל ידי זה ויעקבני פעמיים, חדא, את בכורתי לקח, שמלאכים הללו הציעו שטר לחתום על המכירה, ושוב כעת לקח גם את ברכתי, בסיוע המלאכים הללו.

*

ופרשה זו היא מוסר השכל, כי אין אדם נוגע במוכן לחבירו (יומא לח:), וכיון שהברכות הללו היו מיועדות ליעקב, סיבב ה' המסבב הסיבות, שבסופו הגיעו אליו הברכות. אך יש בה עוד, כי הנה עשו ציד בפיו (כה-כח), וברש"י לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו אבא האיך מעשרין את המלח וכו' ע"ש. והטעם לזה היתה, כי אביו יצחק עשיר גדול היה, וכמו שנאמר (כו-ג) וילך הלוך וגדל עד כי גדל מאד, ולא רצה שיעבירו יצחק מירושתו אם יודע לו רשעותו. ולא עוד אלא שהברכות בידו לברך את בניו, ורצה לזכות בהם, על כן היה ציד בפיו לרמותו כי איש כשר והגון הוא. אמנם ה' רצה להורות לנו, כי הפורק עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות ג-ה), וכיון שעשו פרק עול התורה, על כן הפסיד הברכות, ויעקב זכה לברכת הוה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך.

ולעומת זה יעקב אבינו קיבל על עצמו עול תורה, אם כי ידע שאביו אוהב את עשו, לא עשה שום תחבולות, אלא ישב על התורה יומם ולילה בבית מדרשו של עבר. אמנם סוף הכבוד לבוא, והמקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. ובבוא הזמן של נתינת הברכות, ברגע אחת הפסיד עשו את הכל וניתנה ליעקב, ולהורות בא כי אין אדם שומע לי ומפסיד.

מלאך ע"ש. ונראה דזהו מטעם כי ליעקב היו מוכנים תמיד שני המלאכים הללו לסייעו ולשמרו, וכמו שמצינו בילקוט מעם לועז (על הפסוק ויאמר יעקב השבעה לי כיום), שעשו אמר אני אעשה עצמי שוחק כאילו אני מסכים לעסק הזה, ואחר כך וכו' אציג תביעתני. אבל המלאכים מיכאל וגבריאל חתמו אותו היום שמכר הבכורה, והקב"ה הסכים עמהם ע"ש. ושוב כאשר נכנס לקבל הברכות סבבוהו מלאך גבריאל ומיכאל. ואחר ששלחו אמו לבית לבן, ברכתו ואמרה אליו (תהלים צא-יא) כי מלאכיו יצוה לך (ב"ר עה-ח). ומבואר בזוה"ק (פ' בא מא:): דזה גבריאל ומיכאל וכו' ע"ש. וכאשר רדף אחריו לבן כתוב, ויבא אלקים אל לבן הארמי בחלום הלילה, ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע (לא-כד), מבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק לו) דזה מלאך מיכאל ע"ש. ועל כן רימו לו ה' בקראו שמו 'יעקב', ב' פעמים מלאך, כי יהא לו שמירה תמידית משני המלאכים הללו. ולכן הקדים ה' כי זה בני בכורי, וחתם על מכירת הבכורה אליו, שלזה הוצרכו שני מלאכים וכו"ל, וקראו יעקב כי שני מלאכים ישמרו אותו תמיד.

ויש לומר בטעם ששני המלאכים הללו דייקא היו אצל יצחק ואצל יעקב, דהנה בהפיכת סדום כתיב (י"ט-א) ויבאו שני המלאכים סדומה בערב, ואמרו חז"ל (בבא מציעא פו:) שהיו מיכאל וגבריאל ע"ש. ואיתא במדרש (ב"ר נ"ט) מלאכי השרת אלו על ידי שגילו מסטורין (סוד) של הקב"ה, שאמרו כי משחיתים אנחנו (י"ט-ג), נדחו ממחיצתן מאה ושלושים ושמונה שנה, ורבי תנחומא אומר בשביל שתלו הגדולה בעצמן ע"ש. ומבואר בתרגום יונתן על הפסוק והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו (כה-יב), שהמלאכים הללו הוו מטרידין ואזלין עד זמן דנפק יעקב מבית אביו, והנון לוון יתיה בחיסדא עד בית אל, ובההוא יומא סלקין לשמי מרומא וכו', וזהו מלאכי אלקים עולים ע"ש. ואם כן כל השנים של ימי חיי יצחק ויעקב היו שני המלאכים הללו למטה בארץ, ועל כן לא הוצרכו להטריח מלאכי מעלה שירדו, אלא מלאך מיכאל וגבריאל שנשארו כאן למטה קל"ח שנה, הם היו מסתובבים והולכים בביתם של האבות הקדושים.

הגליון הזה נתגדב על ידי

מוה"ר ר' משה עהרענפעלד הי"ו - לע"נ אביו הר"ר חיים דוד ב"ר צבי ע"ה - נפטר מ"ו כסלו תש"ע לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.

מוה"ר ר' טובי פאלל הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אלימלך שארף הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בהכנס בנו לעול התורה והמצות ולתגלות בנו למול טוב	מוה"ר ר' שמואל יהוקאל שפאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בהולדת בנו למול טוב ולחגוג בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יוסף באדאנסקי הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו בהולדת בתו למול טוב	מוה"ר ר' סיני ווייס הי"ו לרגל השמחה השרויה במענו באירוסיו בתו למול טוב	הרה"ג בערל לאקס שלישי"א ר"מ בישבתני הק' לרגל השמחה השרויה במענו בנישואי בתו למול טוב
---	---	---	---	--	---